

# İSTİQLAL - bir hilal, bir ulduz və üç rəng



Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi

Yazı Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə "ictimai və dövlət maraqlarının müdafiəsi" istiqaməti çərçivəsində hazırlanıb.



Vurulmuş tertəmiş alından, uzanmış yatıyor  
Bir hilal uğruna, ya rəbb, nə günəşlər batıyor...

(Mehmet Akif Ersoy)

**B**əlkə də dünyanın hansısa ölkəsində bayraq sadəcə simvoldur, dövlət rəmzidir, amma bizim üçün onun yeri, anlamı, mahiyyəti başqadır. Bayraq, onun uğrunda ölənlərimizin, ərlerimizin, oğullarımızın, qardaşlarımızın qanıdır. Azərbaycan bayrağı bizim tariximiz boyunca verdiyimiz qurbanların, döyüşdüyümüz savaşların, qazandığımız qələbələrin - ümumilikdə müstəqillik mübarizəmiz zamanı tökülən qanların simvoludur. Bayraq şərəfdir, ləyaqətdir, bölünməz Vətən deməkdir.

## Bayraqları bayraq edən...

Elə dəyərlər var ki, insanları eyni məqsəd ətrafında birləşdirərək kütləni millət edir, fərdləri cəmiyyət edir. Elə dəyərlər var ki, "mən" anlayışını "biz" anlayışına çevirir. Əgər bu dəyərləri cəmiyyətdən uzaqlaşdırsaq, o cəmiyyət yenə kütlə olacaq. Tariximizə nəzər saldıqda bunu çox açıq şəkildə görürük, milli-dini dəyərlərimizi formalaşdıran, bizi "biz" edən bu dəyərlər, xalq olaraq bu günləri görməyimizi təmin edən ən mühüm ünsürlərdir.

Bu dəyərlər milli varlığımızın xəmiridir. Bizi millət olaraq yaşadan, yolumuzu işıqlandıran, böyük məqsədlərə çatmağımıza imkan verən, qələbə bəxş edən bu dəyərlərə sadıq olduğumuz üçün bu gün millət, xalq olaraq bir-birimizə bağlı qala bilməmişik. Bunlardan məhrum olan xalq zaman keçdikcə millət kimi keyfiyyətini itirir, tarixdən yox olur. Bu dəyərlərə ürəkdən bağlı olmayan, lazım gələndə canını və malını belə vətəni, bayrağı qorumaq üçün qurban verməyə hazır olmayan bir cəmiyyət necə var ola bilər?

Bu yolda xalqımızın qəlbində dərin kök salan dəyərlərin ən başında vətən sevgisi, bayraq sevdası dayanır. Bayraq bizim qırmızı xəttimiz, alınmaz qalamızdır. Uğruna can verilən, yolunda qanlar tökülən 3 rəngli bayrağımız günümü-



zədək keçdiyi məşəqqətli yollardan sonra yenə əzəmətlə dalğalanır.

Vətən sevgisi elə bir hissdır ki, bu hiss tək insanlarda deyil, digər canlılarda da var. "Bülbül qızıl qəfəsə saldılar, yenə vətən-vətən deyə nalə çəkdi" misalı boşuna var olmayıb. Xan qızının Cənnət Bağında inləyən bülbül hekayəsini xatırlayın... Vətənə sahib olmaq lazımdır, amma vətənin olması yetərli deyil. Vətəndə istiqal, azadlıq olmalıdır. Vətən azad olmalıdır, o azadlıq üçün əsrlər, minilliklər boyu nə qurbanlar verdik, nə əzablar çəkdik...

## Al qırmızı bayraqdan 3 rəngli yenilməz...

İlk dəfə üçrəngli bayraq ideyasını Azərbaycan istiqalyyətinin ideoloqlarından olan Əli bəy Hüseynzadə gündəmə gətirib. Amma Cümhuriyyətin ilk bayrağı ay-ulduzlu, al-qırmızı bayraq idi. Bu bayraq tariximizdə ilk dəfə Babək Xürrəmi qaldırmasıdır. Babəkin qaldırdığı qırmızı bayrağı qəhrəman Azərbaycan oğulları tarix boyu daha bir neçə dəfə dövlət bayrağı kimi dalğalandırdılar. Bu bayraq Səfəvilər İmperiyası dövründə bir daha ucaldı, 1908-ci ildə Cənubi Azərbaycan inqilabından sonra yaranan Azərbaycan Dövlətinin bayrağı kimi qəbul olundu. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin ilk rəsmi dövlət bayrağı oldu. Və nəhayət 1923-cü ildə Mustafa Kamal Atatürk dünya tarixinin ən qədim və müqəddəs qırmızı bayrağını Türkiyə Cümhuriyyətinin dövlət bayrağı kimi əbədi olaraq rəsmiləşdirdi.

Sovet Azərbaycanının bayrağı əvvəlcə bütövlüklə al-qırmızı rəngdə idi. Bu bayraq Sovet Azərbaycanının rəmzi kimi ilk dəfə 1920-ci ildə qəbul edildi. Bayrağın sol yuxarı küncündə sarı aypara və ulduz

vardı. 1937-ci ildə latın hərfləri ilə AzSSR qızıl orağ və çəkic alt hissəsinə əlavə edildi, amma 1940-cı ildə latın əlifbası ilə yazılan hərflər Kiril əlifbası ilə əvəzləndi. Azərbaycan SSR-in bayrağının axırıncı versiyası 7 oktyabr 1952-ci ildə qəbul edildi. Bu, aşağı



hissəsində horizontal göy zolaq olan SSRİ bayrağı idi. SSRİ süquta uğrayanaqədər bu bayraq Azərbaycanın rəsmi dövlət rəmzi oldu. 1991-ci ildə, müstəqilliyimizin bərpasından sonra Azərbaycan Respublikasının dövlət bayrağı 3 rəngli hazırkı bayrağımız oldu.

## 3 rəng, 3 amal

Bayrağımız bərabər enli üç üfüqi zolaqdan ibarətdir. Yuxarı zolaq göy, orta zolaq qırmızı, aşağı zolaq isə yaşıl rəngdədir. Qırmızı zolağın ortasında bayrağın hər iki üzündə ağ rəngli aypara ilə səkkizguşəli ulduz təsvir edilib. Bayrağın eninin uzunluğuna nisbəti 1:2-dir.

Bayrağın ilk rəngi olan mavi rəng Azərbaycan xalqının türk mənşəli olmasını bildirir, çünki mavi rəng türkçülük ideyası ilə bağlıdır. Türklərin göy rəngə üstünlük verməsi ilə bağlı müxtəlif izahlar da mövcuddur. Orta əsrlərdə islam dinində olan türkdilli xalqların yaşadığı ərazilərdə saysız-hesabsız qədim abidələr də tikilib və bu abidələrin əksəriyyəti göy rəngdə olub. Bu baxımdan göy rəng, həm də simvolik mənə daşıyır. Göy rəng XIII əsrdə Elxanilər dövrünün əzəmətinə, onların zəfər yürüşlərini əks etdirirdi.

Əzəmətli bayrağımızın ikinci rəngi olan qırmızı rəng müasir cəmiyyət qurmaq, demokratiyanı inkişaf etdirmək, bir sözlə müasirləşməni, inkişafa istəyi ifadə edir. XVIII əsrin sonlarında Fransa Burjua inqilabından sonra kapitalizmin inkişafı ilə bağlı Avropa ölkələrində

böyük irəliləyişlər baş verib. Həmin dövrdə proletariyatın kapitalizm quruluşuna qarşı mübarizəsi olub. Bu illərdə qırmızı rəng Avropanın simvoluna çevrildi. Bayrağımızdakı qırmızı rəng həm də bizim mübarizliyimizin, dönməzliyimizin, qorxmazlığımızın simvoludur. Bayrağımızın 3-cü rəngi olan yaşıl İslam sivilizasiyasına, islam dininə mənsubluğumuzu, həmçinin yenidən



dirçəlişi ifadə edir.

## Ayparanın tarixində Babək Xürrəmi izi



Qırmızı rəngin üzərində ortada aypara və səkkizguşəli ulduzun təsviri verilib. Tarixçilərin bildirdiklərinə görə, Xalq Cümhuriyyəti tərəfindən üçrəngli bayraq dövlət bayrağı kimi qəbul olunanda orada rənglərin nəyi ehtiva etdiyi göstərilərsə də, aypara və səkkizguşəli ulduzun mənaları açıqlanmayıb. Bayrağın üzərindəki aypara və səkkizguşəli ulduzun mənaları barədə müxtəlif fikirlər var. Babək Xürrəminin "göydə yeni aypara görünən zaman bizim üçün üsyanda qurtuluş gəcəsi olacaq" sözlərini xatırlayın. Xürrəmilər, ayparanı yenidən do-

ğulmaq, dirçəliş kimi xarakterizə edirdilər. Bəlkə də bayrağımızda onun təsviri tarixin həmin dərinliklərinə qaynaqlanıb.

Aypara həmçinin Bizans imperiyasının paytaxtı Konstantinopolun gerbi olub. Türklər 1453-cü ildə həmin şəhəri aldıqdan sonra həmin gerb Osmanlı İmperiyası tərəfindən islam dininin bir rəmzi kimi qəbul edilib və həmin dində olan başqa xalqlara da keçib. Bayrağımızın üzərindəki ayparanı buna görə türk xalqlarının simvolu kimi də xarakterizə edirlər. Səkkizguşəli ulduzun mənasına gəlincə bu, "Azərbaycan" sözünün əski əlifbada yazılışı ilə bağlıdır. Belə ki, əski əlifbada "Azərbaycan" sözü səkkiz hərflə



yazılır.

Tarixçilər həmçinin səkkizguşəli ulduzun mənalarını belə açıqlayıb: türkçülük, islamçılıq, çağdaşlıq, dövlətçilik, demokratiklik, bərabərlik, azərbaycançılıq və mədəniyyətlilik. Azərbaycan bayrağında ulduz Azərbaycan memarlıq üslubunda geniş istifadə olunub və səkkiz guşə-səkkiz türk xalqının simvolu kimi tarixə işlənir.

Başqa bir izaha görə Ay (qəməri) təqvimini islam ölkələrində geniş istifadə olunduğundan Ay təqvimində tarixdə "Türk dövrü" kimi qalmış bir təqvim yaradılır. Ay fazalarının təkrarlanması müddətinə uyğunluq üçün təqvimdə hər səkkiz ildə üç dəfə (2, 5 və 7-ci illərdə) ilin axırıncı ayı olan Zil-həccəsinə 30-cu gün əlavə edilirdi. Bayrağımızdakı aypara işarəsinin buradan qaynaqlanma ehtimalı da istisna edilmir.

Lalə Mehralı